

Det internationella imperativet – internationalisering av svensk högre utbildning under 1990-talet

Avhandlingsdisposition

UTKAST 2004-03-21

Mikael Börjesson

I. INLEDNING – DEFINITION AV FORSKNINGSOBJEKTET.....	2
I.1 DET ”INTERNATIONELLA”	2
I.2 FORSKNINGSLÄGET – DISCIPLINERNAS GRÄNSER	2
I.3 EN FÖRKLARINGSMODELL.....	2
II. EXPANSION OCH DIFFERENTIERING – SVENSK UTBILDNING UNDER 1990-TALET.....	2
II.1 EN HETEROGENISERAD GYMNASIESKOLA.....	3
II.2 MOT MASSUNIVERSITETET.....	3
III. SVENSKA STUDENTER I UTLANDET.....	3
III.1 EN GLOBAL UTBILDNINGSMARKNAD?	3
III.2 ETT ÖKAT FLÖDE	3
III.3 EN TRANSNATIONELL UTBILDNINGSMARKNAD INSKRIVEN I DET SVENSKA HÖGSKOLEFÅLTET	3
IV. KAMPEN OM DET ”INTERNATIONELLA”	4
IV.1 TOLKNINGSFÖRETRÄDEN	4
IV.2 DE SVENSKA HÖGSKOLORNAS KAMP OM DEFINITIONEN AV DET ”INTERNATIONELLA”	4
IV.3 TVÅ DEFINITIONER AV DET INTERNATIONELLA – EN FALLSTUDIE AV NÅGRA GYMNASIESKOLORS INTERNATIONELLA PROFILER	4
V. I MÖTET MELLAN INSTITUTIONERNAS STRATEGIER OCH SOCIALA GRUPPERS UTBILDNINGSinVESTERINGAR	4
V.1 SVENSKA STUDENTER I PARIS	4
V.2 SVENSKA STUDENTER I NEW YORK.....	5
V.3 EKONOMI VS KULTUR	5
VI. KONKLUSION.....	5
VII. APPENDIX.....	5
VII.1 DATAMATERIAL	5
VII.2 SOCIAL KLASSIFICERING	5
VII.3 KLASSIFICERING AV UTBILDNINGAR.....	5
VII.4 TABELLER	5
VII.5 ORDLISTA.....	5

I. Inledning – definition av forskningsobjektet

I.1 Det ”internationella”

Det internationellas ökade betydelse på internationell eller global nivå och för svensk del. Siffror på ökad student- och lärarmobilitet, ökad betydelse av internationell nivå i policydokument (ex. Bolongaprocessen), förordningar, propositioner etc. (3-5 p.)

I.2 Forskningsläget – disciplinernas gränser

Genomgång av forskningsläget där det konstateras att det de akademiska disciplingränserna utgör ett hinder för att förstå den internationalisering som sker av den högre utbildningen. Bland den gängse globaliseringsforskningen behandlas ytterst sällan internationaliseringen av utbildningen, trots att denna utgör en mycket drivande kraft i den process som benämns som globalisering. Globaliseringsforskningen tenderar vidare att skapa en ofruktbar opposition mellan det nationella och det globala, transnationella.

Det som skrivs om internationalisering av den högre utbildningen inom utbildningsforskningen och förvaltningen har ofta en normativ slagsida. Här krävs ett brott mot den byråkratiska diskurs som ser internationaliseringen som ett led i nationernas kamp mot varandra och som något gott i sig. (20-25 p.)

I.3 En förklaringsmodell

”Globaliseringen” är till stor del en effekt av det som sker på ett antal olika nationella arenor (Dezalay). Den högre utbildningen har alltid varit mer eller mindre internationell eller transnationell. Den ökade internationalisering som nu sker måste förstås i relation till dels den mer allmänna globaliseringen av varor, tjänster och kapital,¹ dels den ökade utbildningskonkurrensens som iscensatts på en global nivå. Viktigt att skilja mellan olika institutionella aktörers strategier (större regioner som EU och Nordamerika, nationalstater, UNESCO, OECD, nationella organisationer universitet och institutioner) och olika sociala gruppers strategier. Vi måste således studera mötet mellan de olika institutionernas strategier och de sociala gruppernas dito. Det är i denna skärningspunkt som internationaliseringen av den högre utbildningen låter sig förklaras. (10 p.)

II. Expansion och differentiering – svensk utbildning under 1990-talet

Förändringar under 1990-talet inom svenskt utbildningssystem, ändrat gymnasiesystem, utbyggd högskola, expansion av högskolan, ökad internationalisering och harmonisering, decentralisering.

¹ Det går dock inte att tänka detta som att den finansiella globaliseringen är mer fundamental och betingar internationaliseringen av den högre utbildningen. Den finansiella globaliseringen är på inte sätt naturlig utan en social produkt. Här utgör utbildningsväsendet en viktig arena för att sprida budskapet om den ekonomiska globaliseringen som ”nödvändig” och ”naturlig”.

II.1 En heterogeniserad gymnasieskola

Fältet av gymnasieutbildningar i Sverige under 1990-talet.² (10-15 p.)
(SCB:s register över samtliga gymnasieelever i Sverige, 1997-2001)

II.2 Mot massuniversitetet

Fältet av högskoleutbildningar i Sverige under 1990-talet.³ (20-25 p.)
(SCB:s register över samtliga studenter i Sverige, 1993-1998)

III. Svenska studenter i utlandet

III.1 En global utbildningsmarknad?

Ett ökat globalt flöde, UNESCO:s siffror, OECD:s siffror, etc. Ej global utbildningsmarknad i den meningen att högre utbildning erbjuds på ett globalt plan. USA helt dominerande följt av Europa. Däremot rekryterar dessa studenter från hela världen, dvs. global efterfrågan, men inte globalt utbud. (10-15 p.)
(data från UNESCO, OECD och enskilda länders utbildningsministerier och byråer).

III.2 Ett ökat flöde

Generell analys av flödena ut från Sverige 1992-1999. Vilka länder, vilka ämnen och typer av studier. Vilka åker, ålder, kön, socialt ursprung, etc. (20 p.)
(CSN:s register över svenska studenter utomlands med studiemedel.)

III.3 En transnationell utbildningsmarknad inskriven i det svenska högskolefältet

Först separat global analys av fältet av utländska utbildningar 1998, sedan analyserade i relation till det svenska högskolefältet, där de utländska utbildningarna läggs in supplementärt. (20 p.)

² Baserad på Broady, Donald, Mats B. Andersson, Mikael Börjesson, Jonas Gustafsson, Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme, "Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier", s. 5-133 i SOU 2000:39, *Välfärd och skola* och Mikael Börjesson, *Gymnasieskolans sociala struktur och sociala grupper utbildningsstrategier – tendenser på nationell nivå 1997-2001*, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, (Sociology of Education and Culture Research Reports) ISSN 1103-1115, kommande. Börjesson kommande.

³ Baserad på Broady, Donald, Mikael Börjesson & Mikael Palme, "Det svenska högskolefältet under 1990-talet. Den sociala rekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena", pp. 13-47, 135-154 i *Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige* (red. Thomas Furusten). Stockholm: Högskoleverket, 2002, ISBN 91-88874-91-5 och Mikael Börjesson, *Det svenska högskolefältet och lärarutbildningarna*, 2003.

IV. Kampen om det ”internationella”

IV.1 Tolkningsföreträden

Genomgång av institutionella satsningar, STINT, EU-programkontor, SI, och dyl.⁴ (10-15 p.)

IV.2 De svenska högskolornas kamp om definitionen av det ”internationella”

Endast de mest dominerande utbildningarna tävlar på en transnationell utbildningsmarknad, för de övriga är de internationella investeringarna riktade mot den nationella marknaden.⁵ (15 p.)

IV.3 Två definitioner av det internationella – en fallstudie av några gymnasieskolors internationella profiler

Två olika betydelser av det internationella, skolor som har höga andelar studenter med utländsk bakgrund och skolor med hög andel svenskfödda, men som satsar hårt på internationalisering. (20 p.)

(Enkätundersökning på sju gymnasieskolor i Stockholm 1997-1998)

V. I mötet mellan institutionernas strategier och sociala gruppers utbildningsinvesteringar

Transnationella utbildningsmarknaden konstituerade av olika nationella system, de transnationella utbildningsstrategierna måste analyseras i relation till de nationella utbildningssystemen (Wagner).

V.1 Svenska studenter i Paris

Beskrivning av Frankrikes högre utbildning och position på den transnationella marknaden. Presentation av multipel korrespondensanalys över svenska studenter i Paris 1999/2000.

(35 p.)

(enkätundersökning med 300 studenter, intervjuer med 25 studenter, information från nätet)

⁴ Delar hämtas från Mikael Börjesson, *Kampen om det "internationella". En kartläggning av transnationella strategier vid högskolor och universitet i Stockholm*, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, (Sociology of Education and Culture Research Reports) ISSN 1103-1115, nr 15, 1998.

⁵ Baserad på Mikael Börjesson, *Kampen om det "internationella". En kartläggning av transnationella strategier vid högskolor och universitet i Stockholm*, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, (Sociology of Education and Culture Research Reports) ISSN 1103-1115, nr 15, 1998.

V.2 Svenska studenter i New York

Beskrivning av USA:s högre utbildning och position på den transnationella marknaden.
Presentation av multipel korrespondensanalys över svenska studenter i New York. (25 p.)
(enkätundersökning med 450 studenter, intervjuer med 45 studenter, information från nätet)

V.3 Ekonomi vs kultur

Två olika delområden av den transnationella utbildningsmarknaden: det ekonomiska (USA) och det kulturella (Frankrike). Mer syntetiskt om elitutbildningar kontra andra utbildningar (beskrivningar av amerikanska MBA och les grandes écoles kontra mindre kända skolor). (10 p.)

VI. Konklusion

Det internationella måste förstås i relation till det nationella.

De nationella elitutbildningarna hotade? Nej, de som har mest att vinna på internationaliseringen

De nationella eliterna hotade? Nej, inte generellt, de har mest av de tillgångar som räknas men dessa tillgångars exklusivitet hotad genom att det är enklare för gemena man att erhålla dem genom högskolornas internationalisering.

En ny transnationell klass? Delvis. (15 p.)

VII. Appendix

VII.1 Datamaterial

VII.2 Social klassificering

VII.3 Klassificering av utbildningar

VII.4 Tabeller

VII.5 Ordlista

Viktigare begrepp: Fält, rum, marknad, strategier, kapital, investering.

Definitioner av lokalt, regionalt, nationellt, internationellt, transnationellt och globalt.